

บทบรรณาธิการ

ในทัศนะของคนจำนวนไม่น้อย คุณลักษณะที่สำคัญสำหรับการเป็นนักประวัติศาสตร์ คือความสามารถในการเก็บรวบรวมหลักฐานหรือค้นหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ เพื่อที่จะนำมาใช้ในการประกอบสร้างเรื่องราวที่เคยเกิดขึ้นในอดีตโดยตรงไปตรงมา นักประวัติศาสตร์ที่ดีตามทัศนะเช่นนี้ ไม่จำเป็นต้องใช้แนวคิด ทฤษฎี หรือ วิธีวิทยาใดๆ เป็นพิเศษ ขอเพียงมีทักษะในด้านการสืบค้นข้อมูลและมีความสามารถในการพิสูจน์ความถูกต้องของหลักฐาน ก็เพียงพอแล้วที่จะบรรลุถึงเป้าหมายที่สำคัญที่สุดของการศึกษาประวัติศาสตร์ นั่นคือการศึกษาเหตุการณ์ในอดีตดังที่เคยเกิดขึ้นจริง

อย่างไรก็ดี สำหรับคนที่ทำงานอยู่ในแวดวงประวัติศาสตร์ ความเข้าใจในลักษณะนี้อาจจะไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงมากนัก แม้ว่าข้อมูลจากอดีตจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของการศึกษาประวัติศาสตร์ แต่หากปราศจากแนวคิด ทฤษฎี หรือวิธีวิทยาต่างๆ ข้อมูลทั้งหลายที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบันย่อมเป็นแต่เพียงข้อเท็จจริงที่กระจัดกระจาย ปราศจากความหมายกล่าวให้ถึงที่สุด นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ความก้าวหน้าของการศึกษาประวัติศาสตร์ไม่สามารถเกิดขึ้นได้จากการค้นพบหลักฐานหรือข้อเท็จจริงใหม่ๆ เพียงอย่างเดียว แต่ยังต้องอาศัยการพัฒนาแนวคิด ทฤษฎี หรือวิธีวิทยาที่จะช่วยให้นักประวัติศาสตร์สามารถประกอบสร้างเรื่องราวในอดีตที่รัดกุม หนักแน่น และเป็นเอกภาพกว่างานศึกษาที่เคยมีมาก่อน

บทความต่าง ๆ ใน วารสารประวัติศาสตร์ ธรรมศาสตร์ ฉบับนี้ สะท้อนให้เห็นความพยายามของนักประวัติศาสตร์ ทั้งในอดีตและในปัจจุบัน ที่จะพัฒนาวิธีวิทยาต่างๆ ขึ้นเพื่อใช้ในการศึกษาอดีตในแง่มุมที่ลึกซึ้งกว่าเดิม

บทความวิจัยเรื่อง จากพงศาวดารสู่ประวัติศาสตร์ประเทศไทย: การเดินทางและการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชนชั้นนำไทย ทศวรรษ 2370 ถึง 2460 ของนพพล กิจไพบูลทวี อภิปรายถึงวิธีวิทยาในการศึกษาประวัติศาสตร์ของชนชั้นนำสยามในช่วงของการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ นพพลชี้ให้เห็นว่า นับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 ชนชั้นนำไทยเริ่มที่จะมีการศึกษาประวัติศาสตร์ผ่านมุมมองแบบประจักษ์นิยม (empiricism) โดยใช้เอกสารแบบลายลักษณ์อักษร ประกอบกับการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการเดินทางสำรวจ แม้ว่าถึงที่สุด การศึกษาประวัติศาสตร์ตามแนวทางนี้จะทำให้งานประวัติศาสตร์ของชนชั้นนำสยามยังมีลักษณะเป็นประวัติศาสตร์ราชวงศ์ที่มีแกนกลางอยู่ที่สถาบันพระมหากษัตริย์ แต่วิธีวิทยาของการศึกษาประวัติศาสตร์แบบประจักษ์นิยมก็ช่วยให้ชนชั้นนำสยามสามารถสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างไปจากที่เคยรับรู้กันมาก่อนหน้าในหลายประเด็นด้วยกัน

บทความวิจัยเรื่อง *สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เพิ่งสร้างในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2453 ถึง 2468* ของวิศรุต บวงสรวง นำเสนอวิธีการวิเคราะห์ความคิดทางการเมือง (political ideas) ผ่านวิธีวิทยาที่แตกต่างไปจากการศึกษาที่ผ่านมา ขณะทำงานศึกษาเกี่ยวกับความคิดทางการเมืองในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวส่วนใหญ่มักให้ความสนใจกับหลักฐานประเภทงานเขียนของพระองค์ วิศรุตเลือกที่จะศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับ “ความเป็นชาติ” และ สถานะของสถาบันพระมหากษัตริย์ ผ่านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ที่เพิ่งสร้าง เพิ่งค้นพบ หรือเพิ่งได้รับการให้ความหมายใหม่ในรัชสมัยของพระองค์ ผลจากการศึกษาที่วิศรุตอภิปรายในบทความแสดงให้เห็นว่าการวิเคราะห์วัตถุ (materials) ต่าง ๆ เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้นักประวัติศาสตร์สามารถสร้างความเข้าใจต่ออดีตได้อย่างลึกซึ้ง ไม่แพ้การศึกษาผ่านเอกสารลายลักษณ์อักษรที่นักประวัติศาสตร์คุ้นเคยกันมาตลอด

บทความวิจัยเรื่อง *ประวัติศาสตร์การพยาบาลและการผดุงครรภ์ในสยาม พ.ศ. 2439 ถึง 2478: การทำให้ทันสมัยในบริบทอาณานิคม* ภาวิณี บุญนาค เสนอกรอบการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ของการพยาบาลและการผดุงครรภ์ในสยามในแนวทางแบบหลังอาณานิคม ขณะที่การศึกษาประวัติศาสตร์การพยาบาลและการผดุงครรภ์ของไทยที่ผ่านมา มักจะเป็นการศึกษาผ่านกรอบความคิดของ การทำให้เป็นสมัยใหม่ (modernization) ที่เน้นบทบาทของชนชั้นนำ และมองความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในลักษณะของการทำให้เป็นตะวันตก ภาวิณีพยายามชี้ชวนให้เราหันมามองประวัติศาสตร์การพยาบาลและการผดุงครรภ์ของไทยภายใต้บริบทของยุคอาณานิคมที่กระแสดูความคิดของตะวันตกภายใต้บริบทของยุคอาณานิคมมีอิทธิพลอย่างสูงกับทัศนะของชนชั้นนำไทย ขณะเดียวกัน บริบทในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของไทยเองก็ทำให้กระบวนการรับรองความรู้ และแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการพยาบาลและการผดุงครรภ์ของไทยมีลักษณะเฉพาะ ไม่ใช้การเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นตะวันตกอย่างตรงไปตรงมาตามที่เคยเข้าใจกัน

บทความวิชาการเรื่อง *Architecture of Surveillance and Control: The Critical Socio-Political History of Postwar Modernist Architecture and Urban Planning* Ponpassorn Sirisompattapon ทดลองนำแนวคิดที่ว่าด้วย Panopticon ของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) มาปรับใช้ในการวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงทางสถาปัตยกรรมและการตกแต่งภายในของยุโรปทั้งในยุโรปตะวันตก และยุโรปตะวันออก ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จากการศึกษาเปรียบเทียบ Ponpassorn เสนอว่าแม้ยุโรปตะวันตกและยุโรปตะวันออกอาจมีความแตกต่างกันทั้งในด้านการบริหารและอุดมการณ์ทางการเมือง แต่เมื่อพิจารณาจากสถาปัตยกรรมและการตกแต่งภายในพบว่าแนวคิดแบบ surveillance กลับปรากฏให้เห็นในสถาปัตยกรรมและการตกแต่งภายในทั้ง

ในยุโรปตะวันตกและยุโรปตะวันออก แม้การ surveillance ในทั้ง 2 ภูมิภาคอาจจะเป็นไปเพื่อตอบสนองเป้าหมายทางการเมืองและอุดมการณ์ที่แตกต่างกันอย่างตรงกันข้ามก็ตาม

บทความแปลเรื่อง *เกรียงมาร์แชลทองคำ: เรื่องสั้นสอนใจสำหรับโบราณคดีในทศวรรษที่ 1980* ที่แปลจาก *The Golden Marshalltown: A Parable for the Archaeology of the 1980s* ของ เคนท์ ฟลานเนอรี (Kent Flannery) แปลโดย ณัฐฐา ชื่นวัฒนา เป็นบทความกึ่งเรื่องสั้นเกี่ยวกับทฤษฎีการศึกษาโบราณคดี แม้ว่าบทความนี้ จะไม่ได้เป็นบทความทางประวัติศาสตร์โดยตรง แต่ผู้แปล และกองบรรณาธิการเห็นว่า ข้อถกเถียง รวมถึงข้อสังเกตทางทฤษฎีที่ปรากฏในบทความนี้ เป็นประโยชน์สำหรับผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ โดยเหตุที่บทความ กล่าวถึงข้อถกเถียงในเชิงทฤษฎีโบราณคดีในช่วงทศวรรษ 1980 บทความนี้จึงไม่เพียงมีคุณูปการในด้านทฤษฎีโบราณคดี แต่ยังมีลักษณะเป็นประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาที่จะช่วยให้ผู้เข้าใจบรรยากาศทางความคิด (climates of opinion) ในทางวิชาการขณะนั้นได้เป็นอย่างดีด้วย

สำหรับบทปริทรรศน์หนังสือ เรื่อง *Social Darwinism and Nationalism in Korea: The Beginnings (1880s-1990s): Survival as an Ideology of Korean Modernity* ของ Vladimir Tikhonov สุพลรัช เตชะบุรินทร์ ผู้ปริทรรศน์ อภิปรายข้อเสนอหลักของหนังสือที่กล่าวถึงอิทธิพลของแนวคิดแบบ Social Darwinism ที่มีต่อสังคมเกาหลี ทั้งในด้านศาสนา การศึกษา และเพศ พร้อมทั้งยังอธิบายให้เห็นถึงบริบทในช่วงเวลาที่แนวคิดดังกล่าวแพร่กระจายอยู่ในสังคมเกาหลี เพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดกับบริบททางประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ ในส่วนท้ายของบทปริทรรศน์ สุพลรัชยังตั้งข้อสังเกตที่น่าสนใจ รวมถึงชี้ให้เห็นคุณูปการของหนังสือเล่มนี้ ที่น่าจะจุดประกายให้เกิดการศึกษาในประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกันต่อไปได้ในอนาคต

เช่นเดียวกับ *วารสารประวัติศาสตร์ ธรรมศาสตร์* ฉบับก่อนๆ กองบรรณาธิการเชื่อว่าบทความต่าง ๆ ในวารสารฉบับนี้ จะเป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนถกเถียงในแวดวงผู้สนใจประวัติศาสตร์อย่างอารยะ ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์อย่างเป็นวิชาการ ท้ายที่สุด กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้เขียนทุกท่านที่กรุณาส่งบทความมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ ตลอดจนท่านผู้อ่านทุกท่านที่ให้การสนับสนุนวารสารประวัติศาสตร์มาโดยตลอด

ตามไท ดิลกวิทย์รัตน์